

«Geopoint 82: Les territoires de la vie quotidienne»

Joan Nogué i Font, Joan Sabí i Bonastre

Els propers dies 26 i 27 de maig se celebrà a Avinyó el IV Col·loqui *Geopoint 82*. El Grup Dupont proposava per enguany la discussió d'un tema que prometia ser molt interessant i suggeridor: *Les territoires de la vie quotidienne*. (*Recherches de niveaux signifiants dans l'analyse géographique*).

Tant o més interessant que l'exposició en si de les ponències ho eren els debats que les seguien, iniciats per dos contraponents (*répondants*) dels quals un era geògraf i l'altre solia ser economista, sociòleg o arquitecte, en un intent de pluridisciplinarietat. No obstant això, en el desenvolupament de les sessions es trobà a faltar el text i/o el resum de les ponències a debatre, la qual cosa produïa d'antuvi una disfunció entre el títol de la ponència i el seu contingut. Tot el que allí es va dir al llarg d'aquests dos dies d'intens horari de treball (matí i tarda) fou enregistrat magnèticament per tal de publicar-lo al més ràpidament possible.

A títol introductori inicià les sessions M. Le Berre amb el tema *Le territoire dans ses rapports avec les espaces géographiques: concept ancien, utilisation nouvelle*. Un cop definit el concepte de territori i tenint en compte que aquest terme presenta unes connotacions totalment diferents segons l'època (abans del segle XVII territori era sinònim de regne) i segons les diferents escoles geogràfiques, M. Le Berre se centrà exclusivament en l'anàlisi de l'ús d'aquest terme en la literatura geogràfica francesa, a partir de la lectura de les tesis regionals i de la Bibliografia Geogràfica Internacional. La conclusió principal a què arribà fou la relativa modernitat en la utilització del terme territori, emprat avui bàsicament de quatre formes diferents. En primer lloc, amb un sentit etològic: el concepte de «territorialitat» i de societats «territorialitzades» dels etòlegs, aplicat a les ciències socials i humanes, afecta actualment a l'Antropologia física i cultural, la Psicologia social, la Sociologia i la Geografia, sobretot la Geografia políti-

ca, social, la cultural i del comportament; com a sinònim d'altres termes espacials (*espace, étendue, pays*); com a sinònim d'altres conceptes més acurats (*échelle, différenciation spatiale*); finalment, relacionat amb aspectes d'ordenació i planificació del territori.

La segona sessió del dia fou dedicada al tema *Le Pays, niveau géographique*, a càrrec de F. Aurriac i R. Ferras. Replicaren R. Brunet i el sociòleg P. Houée. Després d'haver fet un breu repàs a la utilització del terme *pays* per part d'alguns geògrafs regionalistes (Gaullois, Blanchard, Demangeon), Aurriac s'esforçà tot al llarg de la seva exposició a revalorar aquesta unitat espacial, donant-li funcionalitat administrativa i un nou contingut socio-econòmic. El ponent insistí en la necessitat de comptar amb els geògrafs locals a l'hora de reorganitzar el territori en *pays*, tal com ja s'havia fet a la Bretanya. En la defensa dels seus plantejaments Aurriac aportà nous i interessants elements d'anàlisi, tals com el concepte de neo-ruralisme, el sentiment de pertinença i d'identitat i la concepció del *pays* com a espai percebut, viscut i sentit: en definitiva, ens venia a dir que les tesis de Frémont sobre l'espai viscut eren molt més fàcilment aplicables al *pays* que no pas a la regió (almenys a França). El *pays* com a microestructura socio-econòmica, afirma el professor Aurriac, no deixarà mai de ser un somni si abans no s'aconsegueix una profunda transformació en la concepció del treball de l'economia i de les relacions Home-Terra-treball. En el debat que s'encetà a continuació es deixà entreveure, per part d'algun dels assistents al Col·loqui, el ressorgiment d'un cert sentiment nacionalista. Tal com digué R. Lafont en la seva intervenció, hom ha passat de la crida «Volem viure al país» i «No volem morir», a la de «Volem viure i treballar al país», per acabar amb un «Volem viure, treballar i decidir al país». Malgrat que en algun moment s'arribà a comparar el *pays* amb la comarca catalana, fou notòria l'absència d'una perspectiva d'anàlisi més general i internacional, és a dir, el desconeixement d'altres realitats i reivindicacions nacionalistes en països propers a França.

La comunicació de J.P. Ferrier, *Le territoire de la vie quotidienne et le référentiel-habitant*, obrí l'última sessió de la primera jornada de treball. En paraules de J.B. Racine, un dels més acèrrims defensors del ponent, «J.P. Ferrier es mou entre dos pols: el món quotidià i el món cosmològic. El seu treball és una interiorització de la seva persona, una recerca desesperada d'una identitat col·lectiva. Ens proposa una nova manera de veure la vida i la Geografia». Certament, l'exposició de J.P. Ferrier fou una de les més ambiciosos i, alhora, calorosament discutida per partidaris i contraris. Un cop aclarit, d'entrada, que tots gaudim d'una experiència fenomenològica i existencial pròpia de l'espai, el conferenciant proposà a l'auditori una reelaboració de les escales d'anàlisi geogràfica: el territori s'estructuraria en deu nivells diferents, des de l'espai de la vida quotidiana (nivell X) fins a l'espai cosmològic (nivell I). El territori de la vida

quotidiana seria el nivell mínim d'observació del geògraf, aquell en el qual podem prendre com a referència l'habitant. «L'acte geogràfic» s'inclinaria en aquest nivell: d'aquí ve la dura sentència de J. P. Ferrier, «el que no té un sentit en la vida quotidiana no pot ser geogràfic». El tractament del nivell I obligà el conferenciant a recuperar certes nocions del pensament religiós medieval, que posteriorment aplicaria a la seva anàlisi geogràfica. Això es féu evident en la dura crítica al sistema de mesures vigents, que qualificà d'inhumà, «perquè no té en compte que l'habitant és un microcosmos del món», i en la consideració del territori com «un text humà que permet de descobrir el misteri del Cosmos». Tanmateix, per a J. P. Ferrier la reinterpretació de la vida quotidiana ens mostrarà les directrius que el discurs geogràfic ha de seguir en el futur.

La segona jornada de treball, dijous 27, començà amb el tema *Réseaux et niveaux de territorialité* a càrrec de M. Chesnais. A partir dels models de Peter Hagget i servint-se del mateix vocabulari de la teoria de grafos (xarxes, matrius), insistí en la necessitat urgent que té el geògraf d'estudiar i entendre les xarxes observables en el territori i la informació que circula a través d'elles. Els geògrafs no han de perdre el tren de l'avaluació tècnica i saber-se adaptar a la nova societat cibernètica: ha arribat, finalment, l'hora d'aprendre a treballar amb un espai de més dimensions, ja que per exemple els satèl·lits han de ser considerats també com a nusos de comunicació. Les xarxes, però, no són només materialitzables matemàticament, sinó també ideològicament; cal, doncs —i aquest fou el tema central del debat—, estar atents i no perdre de vista el control polític d'aquestes xarxes (com a exemple va citar l'ús de xarxes informatives en el conflicte de les Malvines per part de les potències implicades).

L'exposició d'A. Dauphiné', *Pratique de l'eco-développement*, fou, contràriament al que hom esperava, una de les més fluïxes. De l'amplíssim debat que ha suscitat la teoria de l'eco-desenvolupament en els medis ecològics, el conferenciant semblava prendre com a única referència en aquest sentit el llibre *Small is beautiful*, de E. F. Schumacher. Comparà breument l'enfocament ecologista amb l'enfocament tecnocràtic de l'administració, per a passar ràpidament a afirmar que *l'eco-développement* no aportava res més a la Geografia que una minsa renovació metodològica. Les dures crítiques aparegudes al llarg del debat manifestaven el poc aprofundiment en el tema per part de Dauphiné', i també el seu desconeixement de moltes de les actuals tendències i treballs arreu del món sobre aquesta temàtica, d'altra banda prou important.

M. Bonneville, en la seva ponència *Le territoire en milieu urbain*, afirmà que la proliferació d'estudis urbans després de la Segona Guerra Mundial afavorí de nou l'ús del terme territori. Amb tot, però, encara avui els espais urbans són considerats massa sovint segons el seu volum demogràfic i es manté el concepte de territori. Cal, segons Bonneville, «pensar» l'espai urbà d'una altra manera, a

partir de la seva «territorialització», entesa com la identificació del territori amb els moviments de localització. D'aquí ve la importància que concedeix al concepte de barri i la crítica subtil que dirigeix a aquells urbanistes que suprimeixen aquest terme a favor d'altres (complex, urbanització, zones residencials, noves ciutats) perquè són homogenis i uniformes, faltats de vivències. El debat, encetat per A. Bailly i J. Rémy, gaudí en tot moment d'un nivell d'aprofundiment molt elevat.

L'última sessió del *Géopoint-82, La territorialité*, fou encomanada a Y. Barrel, el qual, gairebé a tall de conclusió, es referí a molts dels conceptes exposats ja en ponències anteriors.

En general, el *Géopoint-82* aconseguí les fites que els organitzadors es proposaven. Els debats, en algun cas, superaren en qualitat les mateixes ponències, foren intensament viscuts per tots els assistents i demostraren, per sobre de tot, l'elevat grau de creativitat i renovació que afecta a un sector considerable de la Geografia francesa.